

Лесь БЕЛЕЙ

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
вул. Грушевського, 4, м. Київ, 01001, Україна
Електронна пошта: Beley@nas.gov.ua
<https://orcid.org/0000-0003-4094-6418>

РОСІЙСЬКІ АСИМІЛЯТИВНІ ПРАКТИКИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ (2014–2026): МОВНО-КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

У статті здійснено комплексний аналіз російських асимілятивних практик на окупованих територіях України в період від початку російської збройної агресії у 2014 р. до кінця 2025 р. з акцентом на мовно-культурний вимір. Досліджено асиміляцію як системну політику держави-агресора, спрямовану на трансформацію ідентичності місцевого населення, руйнування українського мовного та культурного простору і легітимацію окупації через нав'язування імперських нарративів, розглянуто різні соціолінгвістичні параметри, зокрема мовну політику у сферах освіти, медіа, бібліотек, мовний ландшафт тощо. У статті показано, що асимілятивні процеси на окупованих територіях не є ані стихійними, ані нейтральними, а реалізуються через цілеспрямовану сукупність інституційних, правових, освітніх, медійних і символічних практик.

Особливу увагу приділено ролі мови як ключового інструмента домінування та маркера влади. Проаналізовано механізми витіснення української мови з публічної сфери, системи освіти, медіа та адміністративного управління, а також формування умов для деградації білінгвізму й переходу до фактичної одномовності на користь російської. Показано, що мовна політика окупаційної влади тісно пов'язана з культурним насильством, переписуванням історичної пам'яті, дискредитацією української ідентичності та витісненням альтернативних форм самоідентифікації.

Джерельна база дослідження — відкриті дані правозахисних організацій, аналітичні звіти, нормативні документи окупаційних адміністрацій, матеріали медіа та свідчення очевидців. У роботі обґрунтовано тезу, що російські асимілятивні практики мають колонізаційний характер і спрямовані не лише на поточний контроль над територіями, а й на довгострокову інтеграцію.

Ключові слова: русифікація, етнічна асиміляція, реасиміляція, лінгвоцид, мовна політика.

Російсько-українська війна триває з 2014 р., у повномасштабній фазі — з 2022 р. Станом на кінець 2025 р., за даними «Deepstate», Росія окупувала близько 20 % української території (АР Крим (повністю), а також частини

Цитування: Белей Л. Російські асимілятивні практики на тимчасово окупованих територіях України (2014–2026): мовно-культурний вимір. Мовознавство. 2026. № 2. С. 15–29. <https://doi.org/10.33190/0027-2833-347-2026-2-002>

Citation: Beley L. (2026). Rosiiski asymiliatyvni praktyky na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy (2014–2026): movno-kulturnyi vymir [Russian assimilative practices in the temporarily occupied territories of Ukraine (2014–2026): the linguistic-cultural dimension]. *Movoznavstvo*, (2), 15–29. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.33190/0027-2833-347-2026-2-002>

Стаття опублікована за ліцензією CC BY-SA 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>)

Луганської (99,6%), Донецької (78,1%), Запорізької (74,8%), Херсонської (72%), Харківської (4,7%), Сумської (1%) та Дніпропетровської (0,6%) областей) [Deepstate...].

Точна кількість людей, які перебувають під окупацією, невідома, оскільки відбуваються активні міграційні процеси, інтенсифіковані бойовими діями та економічними чинниками. До російської анексії в Криму проживало 2,35 млн людей [Чисельність...], скільки перебуває на інших окупованих територіях, де велися активні бойові дії, підрахувати вкрай важко. За російськими даними, станом на березень 2025 р. на окупованих територіях (окрім Криму) вони видали 3,5 млн. паспортів [Обладателями...]. РФ створила такі правові умови, що паспортизація стала примусовою [United Nations...]. Звісно, озвучена цифра може не відповідати дійсності, але так чи інакше під російською окупацією може перебувати 4–5 мільйонів українських громадян. Деякі території (АР Крим та ОРДЛО) окуповані з 2014 р., деякі (частини Запорізької, Херсонської, Луганської та Донецької областей) — з 2022 р., тому тривалість окупаційного досвіду там різна.

Росія систематично ігнорує норми міжнародного права і проводить жорстку асимілятивну політику на окупованих територіях України [ibid.]. Мета дослідження — описати та структурувати асимілятивні практики Росії на українських окупованих територіях, порівняти їхню специфіку в різні періоди і на різних теренах, розглянути стратегію, методологію та кінцеву мету цієї політики в мовно-культурному вимірі.

Як зазначають деякі дослідники, протягом останніх двадцяти років Росія намагалася переконати всіх у тому, що Україна це — «failed state», українців не існує (це «зіпсовані росіяни»), а Захід намагається створити з України «анти-Росію» [Mishalova et. al. : 74].

Відповідно, на окупованих територіях Росія нав'язує свої наративи та здійснює етнічну асиміляцію, тобто русифікує «зіпсованих росіян».

За визначенням «Енциклопедії сучасної України», етнічна асиміляція — «це поглинання одного етносу іншими, розчинення однієї етнічної групи чи окремих осіб в іншому етнічному (національному) середовищі» [Шульга].

Серед ключових факторів етнічної асиміляції Д. Крістал відзначає військову перевагу та економічні причини і наголошує на тому, що мова «стає символом домінування, зазвичай у формі стандартної або офіційної мови, пов'язаної з нацією-прибульцем» [Crystal : 77].

Д. Крістал виділяє три універсальні стадії під час мовно-асимілятивних процесів: 1) потужний тиск на людей говорити домінантною мовою, що може мати політичні, соціальні або економічні джерела; 2) формування білінгвізму (люди дедалі впевненіше володіють новою мовою, водночас зберігаючи компетентність у старій); 3) стара мова поступається місцем новій; молодше покоління дедалі краще володіє новою мовою, більше ототожнює себе з нею і вважає рідну мову менш релевантною для своїх нових потреб, відчуває сором за використання старої мови [ibid. : 78–79].

У цьому контексті варто згадати ще одне поняття — лінгвоцид: «мовна політика, що виявляється в цілеспрямованій діяльності державних і недержавних (релігійних, освітніх, громадських професійних та ін.) інституцій, спрямованій на обмеження функціональної сфери мови певного народу на його етнічній території та її поетапну ліквідацію» [Ажнюк]. Д. Крістал вважає цей термін надто емоційним [Crystal : 86], однак фінська мовознавиця Т. Скутнабб-Кангас наголошує на необхідності розрізняти природну

смерть мови та лінгвоцид через його штучну генезу та агентність процесів [Skutnabb-Kangas, Phillipson]. Дослідниця виділяє відкритий (прямі, задекларовані дії) та прихований (брак підтримки функціонування мови, часткова підтримка окремих мовних функцій) лінгвоциди [ibid.]. Причину лінгвоциду Т. Скутнабб-Кангас убачає в лінгвіцизмі («ідеології, структури і практики, що використовуються для легітимації, реалізації та відтворення нерівного розподілу влади й ресурсів (як матеріальних, так і нематеріальних) між групами, визначеними на підставі мови» [Skutnabb-Kangas : 13]).

У випадку російського домінування над захопленою територією етнічна асиміляція часто має форму русифікації, що супроводжується лінгвіцизмом та лінгвоцидом. Як зазначає А. Міллер, «єдиної політики русифікації в масштабах імперії не існувало. Не було єдиної динаміки русифікаторських зусиль, асиміляційних процесів і розвитку локальних націоналізмів — по-перше, вона відрізнялася залежно від регіону, по-друге, розвивалася не лише в інституційному, а й у різних суспільних контекстах і, зрештою, не була лінійною. Тому “зручний” єдиний наратив з однією теорією, періодизаціями та загальною моделлю — неможливий» [Міллер].

І справді, русифікаційні практики Кремля відрізнялися в різні історичні періоди і щодо різних етносів: українців, поляків, фінів, черкесів, чеченців, удмуртів та ін. В офіційному російському наративі тільки українці й білоруси кваліфікуються як члени «братнього-триєдиного народу», а отже, ключова мета полягає не тільки в прищепленні лояльності до Кремля, але й у цілковитій етнічній асиміляції.

Е. Теден вирізняє три види русифікації: незаплановану (добровільне прийняття неросійськими етносами російської мови та культури), адміністративну (централізація російської імперської бюрократичної системи) та культурну (послідовна політика культурної асиміляції неросійських етносів) [Thaden].

У випадку України можна говорити про всі три види, щоправда, у різних пропорціях у різні періоди.

Російські асимілятивні практики в Україні — як радянського періоду [див.: Леченко; Ярмоленко; Дзюба] так і сучасного етапу [див.: Мараєва; Чекаленко; Moser] — неодноразово ставали предметом досліджень. Переважно розглядалася сфера освіти, медіа, паспортизація, міграційні процеси (добровільні і примусові), однак поза увагою залишалися сфери облаштування публічного простору (політика встановлення пам'ятників, топонімія, мовний ландшафт), культурне (музеї, бібліотеки, театри) та релігійне (дозволи та заборони конфесій) життя, календарно-темпоральна сфера (часовий пояс, державні свята). Усі вони так чи інакше пов'язані з мовною поведінкою та культурою. Комплексний підхід, з урахуванням зазначених сфер, дасть повнішу картину асимілятивних практик Росії на окупованих територіях.

Російську етнічну асиміляцію в Україні можна періодизувати таким чином:

- 1. Відкрита асиміляція** (Російська імперія): прямі заборони на зразок Валуєвського циркуляру та Емського указу, різка протидія формуванню української ідентичності.
- 2. Прихована асиміляція** (СРСР): декларується дружба народів та інтернаціоналізм, українська ідентичність визнається, однак на практиці відбувається асиміляція.

3. **Дистанційно-інерційна асиміляція** (часи незалежності): прямого контролю над українською територією немає, але продовжується асимілятивний вплив через бізнес, медіа, культуру та релігію (РПЦ).
4. **Гібридна асиміляція** (ОРДЛО): маскується під «прагнення місцевого населення», створюється ілюзія суб'єктності «незалежних республік».
5. **Відкрита реасиміляція** (анексований Крим з 2014 р., інші території, анексовані у 2022 р.): відновлення і закріплення здобутків попередніх періодів, жорстка централізована етнічна асиміляція та інтеграція в РФ.

Усі ці періоди неоднорідні, особливо якщо йдеться про довгі часові відрізки існування Російської імперії чи СРСР. Наприклад, протягом останнього були окремі етапи: коренізація (тактичний хід для здобуття лояльності і нейтралізації протестного потенціалу), сталінський терор, відлига, негласна русифікація часів застою, перебудова), однак магістральний наратив «дружби народів» (визнання української ідентичності та її поступова фольклорна геттоїзація) зберігався протягом усього радянського періоду.

Розглянемо детально гібридну асиміляцію та відкриту реасиміляцію (2014–2026), найновіші і найінтенсивніші російські асимілятивні практики.

Під час аналізу важливо враховувати такі фактори:

1. Російська і українська — доволі близькі мови, що спрощує асимілятивні процеси.
2. Російська асимілятивна політика здійснювалася на аналізованих територіях за часів Російської імперії та СРСР. Період незалежності та підконтрольності Києву (1991–2014(2022)) був значно коротшим.
3. За часів незалежності (до 2014 р.) Україна проводила вкрай помірковану політику щодо російських асимілятивних впливів попередніх періодів.
4. Росія зберігала істотний мовно-інформаційний та культурний вплив на аналізовані території навіть коли вони були підконтрольні Києву.
5. Жорсткі воєнно-репресивні методи окупації в поєднанні з тотальною цензурою ускладнюють детальну фіксацію процесів.

Гібридна асиміляція реалізовувалася Росією в ОРДЛО з моменту утворення так званих «ДНР» та «ЛНР» (квітень 2014 р.) до їхньої офіційної анексії РФ (вересень 2022 р.). Для легітимізації «республік» організовано фейкові референдуми (квітень 2014 р.), на яких сфабриковано тотальну підтримку місцевим населенням незалежності [Головко 2021б]. Маріонеткові республіки розробили свою символіку: «ДНР» — російсько-імперську з двоголовим орлом, «ЛНР» — російсько-комуністичну з червоною п'ятикутною зіркою. Їх очолили місцеві колаборанти, а російські куратори залишалися в тіні.

Стратегія етнічної асиміляції полягала в ізоляції території від культурно-інформаційного впливу України з одночасною русифікацією, поданою як прагнення місцевого населення.

Життя в «народних республіках» до офіційної анексії РФ регулювалося українським законодавством (якщо воно не суперечило «республіканському») та калькованими російськими законами (наприклад, про силовий блок, правоохоронні органи тощо) [Тимошенко].

Через пів року після самопроголошення, 26 жовтня 2014 р., «ДНР» та «ЛНР» перейшли з київського на московський час. У вересні 2015 р. — з української гривні на російський рубль, чим символічно маркували перехід у російський економічно-культурний простір.

«Державні» свята (вихідні) у «республіках» запровадили майже ідентичні з російськими (Новий рік (1 січня), Різдво (7 січня), «День захисника вітчизни» 23 лютого, «Міжнародний жіночий день» 8 березня, «Свято весни

і праці» 1 травня, «День перемоги» 9 травня, «День народної єдності» 4 листопада). У «ДНР» та «ЛНР» не святкували День Росії 12 липня, натомість мали свої «дні республіки» (11 травня). Також вони залишили «державний» вихідний на Трійцю, як це прийнято в Україні (у РФ — робочий день) [Указ...; Выходные...].

До 2020 р. у «республіках» офіційно були дві «державні мови» — російська й українська, хоча статус останньої ігнорувалася на практиці.

У перший рік окупації сфера освіти ще функціонувала за українськими програмами, потім її істотно змінили, запроваджуючи місцеві та російські підручники. З навчальних програм зникли історія та географія України (замість них почали вивчати історію та географію рідного краю та історію Росії) [Мовчан та ін.].

До окупації в Луганській і Донецькій областях близько половини шкіл проводили навчання українською. В ОРДЛО їх поступово перевели на російську мову. Станом на 2020–2021 рр. в «ДНР» та «ЛНР» не залишилося жодної україномовної школи [Огляд...]. Таким чином, випускники могли продовжити навчання тільки в Росії. Дипломи ВНЗ ОРДЛО також визнавалися тільки в Росії [Мовчан та ін.]. Школярів ОРДЛО посилено мілітаризували програмами на зразок «Юнармії» [там само].

Трансформація медіаландшафту ОРДЛО пройшла чотири паралельні процеси: ліквідацію україномовних ЗМІ, ізоляцію (обмеження доступу до медіа з підконтрольної Україні території), викорінення небажаних наративів, створення місцевих централізованих медіахолдингів, підконтрольних Кремлю.

За даними дослідження «Детектор медіа», у Донецьку в 2017 р. засновано «Республіканський медіахолдинг» (у 2018 р. до нього входило 19 газет, 7 телерадіокомпаній, ще окремо діяло 4 телеканали під егідою «Міністерства інформації»); у «ЛНР» в 2020 р. створено аналогічний холдинг «Луганьмедіа» з 14 ЗМІ [Медіаландшафт...]. У поєднанні з блокуванням українських ЗМІ ці холдинги змогли дотримуватися one voice полісу і послідовно й узгоджено поширювати необхідні наративи.

Театри, які раніше ставили вистави українською, повністю перейшли на російську мову [Огляд...].

У 2016 р. «ДНР» та «ЛНР» почали складати «республіканські» списки «екстремістських» матеріалів і вилучати книги з бібліотек. Під заборону потрапила література про Голодомор в Україні; підручники та довідники з історії України; література, яка «пропагує європейські гендерні цінності»; книжки Л. Лук'яненка, С. Петлюри, О. Забужко, О. Сенцова, І. Роздобудько, Є. Положія, С. Лойка, В. Кіпіані, Д. Кулеби, А. Чеха, О. Ірванця, Ю. Горліс-Горського тощо [Терористичне...].

Ще одним фактором ізоляції псевдореспублік стало запровадження своїх мобільних операторів («Фенікс» у «ДНР» та «Лугаком» у «ЛНР») у 2015 р. Тарифи на дзвінки на номери українських операторів установили високі (на російські — низькі) [Вікторова]. У 2016 р. в «республіках» ввели свої офіційні номерні знаки на авто [МВД...].

Територія ОРДЛО була достатньо сильно русифікована за часів Російської імперії та СРСР, зокрема в публічному просторі домінували комуністичні назви та пам'ятники. Процеси декомунізації, запущені Києвом у 2015 р., не торкнулися окупованих територій. Ватажки «ДНР» та «ЛНР» не чіпали пам'ятники українцям (інкорпорованим у імперський міф), уста-

новлені за радянських часів (Т. Шевченку, І. Франку, Б. Хмельницькому), натомість ревізії піддавалися меморативні об'єкти часів незалежності (демонтовано пам'ятну дошку В. Стусу на будівлі Донецького університету, меморіальну дошку на Донецькій консерваторії з написом «Десятки тисяч невинних громадян були репресовані органами НКВС–МДБ–КДБ, які містилися в цьому будинку з 1932 по 1966 рік», пам'ятник жертвам Голодомору в Сніжному тощо).

Також публічний простір був додатково маркований новими об'єктами. У період 2014–2021 рр. на території ОРДЛО з'явилося більше 100 пам'ятників та пам'ятних знаків, що увіковічують «боротьбу за республіку»: «Алея ангелів» (Донецьк), пам'ятник «Вони захищали Батьківщину» (Луганськ), пам'ятник «Невинним жертвам неоголошеної війни» (Горлівка), «Братам і сестрам, які віддали свої життя за визволення Дебальцевого від українських карателів» (Дебальцеве), «Героям-шахтарям, які віддали свої життя за свободу й незалежність Луганської Народної Республіки» (Антрацит), «Загиблим громадянам ДНР» (Донецьк), «Скорбота і печаль» (Горлівка), «Ополченцям, які загинули поблизу Іловайська» (Многopілля), «На пам'ять полеглим ополченцям і бійцям Народної міліції ЛНР» (Краснодон) та ін. [Lytvynenko].

Елементи мовного ландшафту (вказівники, таблиці з назвами вулиць, написи на державних установах, реклама) довгий час залишалися в ОРДЛО двомовними. Переважно це були написи, виготовлені до 2014 р., однак коли в «республіках» готувалися скасувати статус офіційної мови для української, весь мовний ландшафт послідовно русифікували [Без львовського...].

До окупації Донецька та Луганська області мали неоднорідний склад населення за релігійною ознакою. Попри домінування УПЦ МП (частина РПЦ), там діяли активні й численні протестантські громади, а також УПЦ КП, УГКЦ та мусульмани [Васін].

Однак влада «республік» взяла курс на насильне витіснення «сект» і повне домінування УПЦ МП. Тут ішлося не тільки про обмеження свободи віросповідання, але і про те, що УПЦ КП та УГКЦ відстоюють використання української мови і стоять на українських державницьких позиціях, а протестантські громади не підпорядковуються Кремлю (як УПЦ МП через посередництво РПЦ).

За даними дослідження М. Васіна, за кілька років окупації кількість громад протестантів, УПЦ КП та УГКЦ зведена до мінімуму, багато з них продовжують релігійні практики в підпіллі [там само].

У 2019 р. усі релігійні громади ОРДЛО змусили перереєструватися в «республіканських органах влади». Перелік громад, яким це вдалося зробити, відсутній у публічному доступі.

За даними звіту Уповноваженого із захисту державної мови, на території ОРДЛО станом на 2021 р. «Українська мова витіснена з інформаційного простору, освіти, культури. Громадяни України, які мешкають на території окремих районів Донецької та Луганської областей, обмежені у використанні української мови, оскільки існує реальна загроза позбавлення їх не лише свободи, а і життя» [Огляд...].

Російські асимілятивні практики у Криму (з 2014 р.) відбувалися за дещо іншим сценарієм. Окупацію острова здійснено гібридним шляхом (російськими бійцями без розпізнавальних знаків), потім організовано фейковий референдум, на якому нібито більшість схвалила приєднання півострова до

РФ [Головко 2021а]. Після цього Кремль відкрито заявив про анексію і почав неприховану реасимілятивну політику.

Як і у випадку з ОРДЛО, за часів незалежності України на півострові проведена мінімальна ревізія наслідків російських асимілятивних практик попередніх періодів, і, зважаючи на суттєву частку етнічних росіян серед населення, тут реасиміляція мала менш інтенсивний характер, ніж в ОРДЛО.

Після анексії (18.03.2014) Крим перейшов на московський час (29.03.2014) і російський рубль (2.06.2014). Це відбулося значно швидше, ніж у випадку з «ДНР» та «ЛНР». Тут відразу запровадили російські закони та календар державних свят РФ, а також місцевих мобільних операторів (К-Телеком, КТК-Телеком, Кримтелеком), — загальноросійські не заходили в Крим через загрозу міжнародних санкцій [Мокрушин]. До 2016 р. усі номерні знаки на авто перевели на стандарт РФ.

Росіяни оперативно розгорнули масштабну політику паспортизації населення півострова: до 18 квітня 2014 р. кримчани могли написати заяву і відмовитися від російського громадянства, усі інші автоматично його отримали; у 2018 р. розпочали депортацію осіб без російського громадянства [Пропозиція...].

У Криму, як і в ОРДЛО, нівелювали україномовну шкільну освіту (з 7% до 0,2%) [Огляд...], почали використовувати російські підручники і навчальні програми [Мовчан та ін.]. Замість українських вишів тут утворено два російські: Кримський федеральний університет імені В. І. Вернадського та Севастопольський державний університет [там само].

У медіасфері відбулося блокування українських ЗМІ і запровадження російських (без імітації самостійних місцевих ЗМІ). У Криму, так само як і в ОРДЛО, обмежили релігійну свободу, мовний ландшафт був відчищений від залишків української мови відразу після окупації.

В окупованому Криму РФ розгорнула масштабну програму переселення. За даними Української гельсінської спілки, на півострів прибуло близько 800 000 громадян РФ, а близько 100 000 українців змусили виїхати [Сотні...]. Цьому сприяло пільгове іпотечне кредитування, переміщення російських силовиків і чиновників, видворення українців [там само]. Новоприбулі росіяни стали кістяком силового, адміністративного та культурного апарату півострова, а також каталізатором етнічної асиміляції.

У 2022 р. Росія окупувала майже всю Луганщину та частини Донеччини, Херсонської і Запорізької областей (з інших територій окупантів порівняно швидко вибили, тож вони не встигли реалізувати там відчутну асимілятивну політику).

На новоокупованих землях росіяни діяли неприкрито, як у Криму. Захоплені території, на відміну від півострова та ОРДЛО, були менш російськомовні та більше відчищені від російських асимілятивних впливів попередніх періодів, на них проведено декомунізацію (з 2015 р.).

Окуповану Луганщину приєднали до «ЛНР», Донеччину — до «ДНР». У захоплених частинах Запорізької та Херсонської областей утворено свої окупаційні адміністрації на чолі з місцевими колаборантами.

23–27 вересня 2022 р. проведено нові фейкові референдуми про приєднання до складу РФ. Вони відбулися не тільки на землях, захоплених у 2022 р., але і в ОРДЛО. Спираючись на сфабриковані результати, Кремль офіційно анексував ці території 30 вересня 2022 р., а з січня 2023 р. вони повністю перейшли на російські рублі.

До січня 2026 р. тривав перехідний період, протягом якого «нові регіони» мали бути інтегровані в адміністративну, економічну, фінансову, кредитну та правову системи РФ [Как проходит...].

Як тільки Росія захоплювала нові території, одним з перших символічних жестів ставала русифікація таблиць з назвами населених пунктів та інших елементів мовного ландшафту. Наприклад, у Маріуполі змінили багато таблиць і вивісок (таблицю «Маріуполь» демонтували і встановили російськомовну «Мариуполь» — різниця всього в одну графему) ще на початку травня 2022 р., коли український гарнізон ще тримав оборону на «Азовсталі» [Борисюк].

Ще одним новаторством стало масове викрадення дітей. За даними порталу «Діти війни», який веде Радниця-уповноважена Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Д. Герасимчук, росіяни викрали за різними даними від 20 до 740 тис. дітей [Bring...].

Для проведення бойових дій Росія почала примусово залучати населення з окупованих територій: з лютого 2022 р. по липень 2025 р. мобілізовано 46,3 тис. українців [Росія...]. Відповідно досвід бойових дій та жертви серед мобілізованих призводять до озлоблення та неприязні до України серед окупованого населення, що сприяє етнічній асиміляції.

Окуповані території нерідко зазнавали серйозних руйнувань. У Кремлі придумали такий інструмент, як «шефство»: тобто суб'єкт РФ бере патронат над відновленням окупованого населеного пункту [Путин...]. Ідеться не лише про фінансову, а й про кадрову підтримку — відрядження чиновників та держслужбовців на роботу на окуповані території [там само]. Це ще один асиміляційний інструмент.

Як і в окупованому Криму, на територіях, захоплених у 2022 р., РФ розгорнула масштабну програму заміщення населення. Наприклад, у Мелітополі до вторгнення проживало 160 тис. людей, станом на 2024 р. виїхало 90 тис., залишилося 60 тис., і ще 60 тис. приїхало з Росії [Янковський]. Так само в Маріуполі: станом на 2024 р. проживало 80 тис. місцевих та 75 тис. приїжджих росіян [там само].

Міграційні процеси спрощуються за рахунок великої кількості покинутого житла внаслідок бойових дій, яке окупаційна влада конфіскує і може виділяти приїжджим [United Nations...]. Додатковий фактор — високі заробітні плати та іпотеки на житло, кар'єра в органах влади [Янковський].

Для українців, які залишилися на окупованих територіях, після офіційної анексії посилилася примусова паспортизація. За новим законодавством, російське громадянство необхідне для отримання пенсій, медичної допомоги, освіти, операцій з нерухомістю тощо [там само]. До 10 вересня 2025 р. усі мали або отримати громадянство, або покинути Росію (зокрема й окуповану територію) [там само].

Усе шкільне навчання на окупованих територіях переведено на російську мову та федеральні стандарти [Воробйова]. Як виняток у Запорізькій та Херсонській областях у навчальний 2023–2024 рік у деяких молодших класах дозволили вивчати українську (дві години на тиждень у 1–3 класах і одну годину в 4 класі) [там само], однак з осені 2026 р. запланована повна заборона на викладання українською на всіх окупованих територіях [Патрікеєва].

У 2023–2025 рр. у Росії вийшли нові підручники з історії. Серед авторів — російський ідеолог і пропагандист В. Мединський. Прикметно, що на обкладинці підручника «Історія Росії за 7 клас» (обов'язкового для всі-

єї Російської Федерації] [Мединский, Торкунов 2025] використано картину «Навіки з Москвою, навіки з російським народом» М. Хмелька (1951 р.). На ній зображено Переяславську раду та українських козаків, що радіють союзу з Московією.

У підручниках зі всесвітньої історії та історії Росії за 11 клас висвітлено «СВО». Ось цитата з останнього: «Кілька поколінь в Україні, починаючи з 1990-х років, виховувалися в неприязні до Росії, на неонацистських ідеях. Тут нам важливо зрозуміти таке. Український неонацизм — це аж ніяк не пряме повторення німецького націонал-соціалізму 1920–1940-х років. Це значною мірою нове явище. Це озлоблене національне, мовне, культурне насильство агресивної меншості над більшістю. Адже до 2014 р. 80 % населення України становили люди, для яких російська мова та російська культура вважалися рідними, і вони не боялися про це заявляти» [Мединский, Торкунов 2023 : 396].

Як «цікава деталь» подається вигадка про те, що українофільський рух XIX ст. — це проєкт австрійського генштабу зі створення «антимосковської Русі», натякається, нібито доробок М. Грушевського також створений за австрійські гроші [там само].

У школах посилилася мілітаризація (відкриття кадетських класів, військово-патріотичні проєкти «Рух Перші», «Юнармія», «Орлята Росії»), пропагандистські уроки «Розмови про важливе» (теми уроків: «День возз'єднання Донецької та Луганської Народних Республік, Запорізької й Херсонської областей із Російською Федерацією», «Легенди про Росію», «Герої нашого часу», «Союзники Росії»), уроки з учасниками «СВО» («Уроки мужності») тощо [Воробйова].

Істотній ревізії піддалися також бібліотечні фонди. Тільки на окуповану Луганщину завезено 750 000 російських книг, натомість в окупованому Маріуполі знищено 200 000 книг [Ярема].

Результати декомунізації на рівні назв населених пунктів та вулиць окупаційна влада нівелює. У Маріуполі проспект Миру знову став проспектом Леніна, вул. Архітектора Нільсена — вул. Енгельса, вул. П. Орлика — вул. Коричького; у Бердянську відновили комуністичні назви: Дзержинського, Щорса, Радянська, 50 років СРСР, 60 років СРСР [Бадюк]. Окрім цього, з'являються нові русифікаційні назви. У Маріуполі вул. Азовсталевську перейменували на Тульський проспект, вул. Донцова у Мелітополі стала вул. Судоплатова [там само].

У політиці меморіалізації відбувається руйнування небажаних українських елементів: пам'ятник жертвам Голодомору (Маріуполь), пам'ятний знак полеглим захисникам України (Новоайдар), пам'ятник генерал-майору ЗСУ Олександрові Радієвському (Сєверодонецьк), пам'ятник воїнам АТО (Старобільськ), пам'ятник учасникам АТО (Нижні Сірогози), пам'ятник на честь Василя Сліпака (біля Бахмута), пам'ятний знак «Герої нашого часу» (Енергодар), пам'ятник Сагайдачному (Мангуш). У січні 2023 р. в Мелітополі окупанти навіть зруйнували пам'ятник Шевченку, хоча раніше толерували цю історичну постать.

Також окупанти продовжують маркувати окуповані території своїми меморативними елементами: пам'ятники Олександрові Невському в Маріуполі (на місці зруйнованого меморіалу військовослужбовцям, які загинули в російсько-українській війні) та Мелітополі, бюст Сталіна у Бердянську, стели «Місто воїнської слави» в Маріуполі та Мелітополі тощо.

Загалом в усій РФ і на окупованих територіях зокрема взято курс на посилення контролю над інтернет-сферою: сповільнення YouTube, обмеження

використання WhatsApp та Telegram, примусове нав'язування російського месенджера МАХ [Обмеження...]. Ці кроки дають змогу ізолювати російський сегмент інтернету, сильніше обмежити доступ до інформації та контролювати населення, а отже, ефективніше асимілювати мешканців окупованих територій.

Загалом сучасна російська стратегія етнічної асиміляції окупованих територій має чотири основні етапи:

1. Взяття під контроль (військове або гібридне/проксі захоплення території).
2. Легітимізація (фейкові референдуми про утворення «республік» або анексію).
3. Закріплення (створення окупаційної вертикалі влади та силового контролю, репресії незгодних, ізоляція інформаційного простору, ревізія мовного ландшафту та пам'ятників, депортації корінного населення і завезення громадян РФ).
4. Відтворення (підтримка та посилення інформаційно-культурної ізоляції, побудова русифікаційної системи освіти, індоктринація).

При цьому важливі такі фактори сприяння:

1. Силовий/репресивний блок (армія, міліція, спецслужби, судові та каральні інституції).
2. Інформаційний блок (медіа, пропаганда, освіта).
3. Колаборантський блок (середовище союзників на місцях).
4. Мілітаризація окупованого населення та його інструменталізація на війні (індоктринація та військовий вишкіл дітей, використання українців з окупованих територій у війні проти України).

Кінцева мета — швидка етнічна асиміляція українців на окупованих територіях, що включає триступеневу схему мовної асиміляції за Д. Крісталом, прищеплення лінгвіцизму, реалізація лінгвоциду.

Гібридна асимілятивна політика в ОРДЛО (2014–2022 рр.) була поступовою, завуальованою під «відстоювання місцевої ідентичності», натомість реасимілятивна політика на офіційно анексованих територіях — це пряма і безкомпромісна русифікація, яка полягає у знищенні української мовно-культурної ідентичності.

Радянська модель будувалася на декларативному визнанні окремішності України і поступовій прихованій асиміляції; на сучасному етапі Кремль прагне безповоротно інкорпорувати захоплені території і зробити з них невіддільну частину власне Росії, а не окремих суб'єктів Російської Федерації.

ЛІТЕРАТУРА

- Ажнюк Б. Лінгвоцид. *Українська мова : енциклопедія*. Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 315–318.
- Бадюк О., Щетина Ю. Тульська, Судоплатова, Дзержинського: в окупації перейменовують вулиці, жителі бунтують. URL: <https://bit.ly/4c93D0D> (дата звернення: 15.01.2026).
- Без львовського шоколада, но еще с украинскими указателями. Как «мова» исчезает из Донецка. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30307465.html> (дата звернення: 15.01.2026).
- Борисюк В. У Маріуполі окупанти змінюють таблички на російські. URL: <https://bit.ly/4c68pNT> (дата звернення: 15.01.2026).
- Васін М. Свобода віросповідання під прицілом: російський терор на окупованих те-

- риторіях Східної України. URL: <https://irf.in.ua/files/publications/2018.10.24-IRF-Report-UKR.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).
- Вікторова Я. Блог з Луганська: як працює мобільний зв'язок у «республіці». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-from-lugansk-42777143> pdf (дата звернення: 15.01.2026).
- Воробйова А. Аналітичний звіт «Політика Росії щодо знищення ідентичності дітей на ТОТ України: підсумки 2024 року». URL: <https://bit.ly/3QaAkDz> (дата звернення: 15.01.2026).
- Выходные и праздничные дни в 2018 году. URL: <https://bit.ly/4tzVdGN> (дата звернення: 15.01.2026).
- Головко В. Неконституційний Кримський референдум 16 березня 2014. *Енциклопедія історії України*. Додатковий том. Кн. 1: А–Я. Інститут історії України. Київ : Наук. думка, 2021а. 773 с.
- Головко В. Неконституційні референдуми в окремих районах Донецької та Луганської областей у травні 2014. *Енциклопедія історії України*. Додатковий том. Кн. 1: А–Я. Інститут історії України. Київ : Наук. думка, 2021б. 773 с.
- Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? Київ : КМ Academia, 1998. 276 с.
- Как проходит интеграция ДНР, ЛНР, Запорожской и Херсонской областей в РФ. URL: <https://tass.ru/info/17168389> (дата звернення: 15.01.2026).
- Леченко І., Березанська І. Русифікація як один з методів знищення української ідентичності у 1970–1980-х рр. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2022. Т.7. №3. С. 85–106.
- Мараєва В. Насильницька русифікація: порушення прав людини на тимчасово окупованій території України. *Вчені зап. Тавр. нац. ун-ту імені В. І. Вернадського. Серія: Істор. науки*. 2025. Т. 36 (75). № 3. С. 80–87.
- МВД України: Все автомобили с номерами «ДНР» и «ЛНР» будут задерживать. URL: <https://bit.ly/4vndgGXC> (дата звернення: 15.01.2026).
- Мединский В., Торкунов А. История России, XVI–XVII вв. 7-й класс: учебник. Москва : Просвещение, 2025. 271 с.
- Мединский В., Торкунов А. История России. 1945 год — начало XXI века. 11-й класс: базовый уровень. Москва : Просвещение, 2024. 447 с.
- Медіаландшафт на тимчасово окупованих територіях України: звіт Центру досліджень «Детектора медіа» та Centre for Information Resilience. URL: <https://bit.ly/3QpstSB> (дата звернення: 15.01.2026).
- Миллер А. Русификации: классифицировать и понять. *Ab Imperio*. 2002. № 2. С. 133–148.
- Мовчан С., Суляліна М., Галай А. Освітнє поле на тимчасово окупованих територіях України (2014–2019 рр). URL: <https://bit.ly/4mijLBB> (дата звернення: 15.01.2026).
- Мокрушин С. Мобільний вихід з Криму: чому російські оператори не хочуть обслуговувати кримчан? URL: <https://bit.ly/4e74i5d> (дата звернення: 15.01.2026).
- Обладателями новых паспортов РФ стали 3,5 млн жителей Донбасса и Новороссии. URL: <https://www.interfax.ru/russia/1012090> (дата звернення: 15.01.2026).
- Обмеження WhatsApp та Telegram: як Росія «відокремлюється від міжнародного інтернету». URL: <https://bit.ly/4c97UkH> (дата звернення: 15.01.2026).
- Огляд щодо обмеження функціонування української мови на тимчасово окупованих територіях України. URL: <https://bit.ly/487oXmf> (дата звернення: 15.01.2026).
- Патрікеева Н. «Геополітична ситуація змінилась». Як Росія повністю забороняє українську мову в школах окупованих регіонів. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cev0en0wnlpo> (дата звернення: 15.01.2026).
- Пропозиція, від якої важко відмовитись — про примусову паспортизацію в окупованому Криму. URL: <https://bit.ly/4caIraK> (дата звернення: 15.01.2026).
- Путин и Кириенко заставили российские регионы взять «шефство» над городами

- и районами Донбасса. URL: <https://bit.ly/4tsAZOZ> (дата звернення: 15.01.2026).
- Росія примусово мобілізувала 46 тисяч 327 українців із тимчасово окупованих територій. URL: <https://bit.ly/48kx2Ut> (дата звернення: 15.01.2026).
- Сотні тисяч росіян переїхали на окуповані території України: показові приклади колонізації. URL: <https://bit.ly/3OcZpqt> (дата звернення: 15.01.2026).
- Терористичне угруповання «ЛНР» створило список книжок «екстремістської літератури». URL: <https://bit.ly/4vc6FtX> (дата звернення: 15.01.2026).
- Тимошенко Ю. Яким є законодавство окупованих територій Донбасу? URL: <https://archive.khpg.org/1469869560> (дата звернення: 15.01.2026).
- Указ главы донецкой народной республики. URL: <https://bit.ly/3NPYZwF> (дата звернення: 15.01.2026).
- Чекаленко Л. Русифікація українців: минуле як дзеркало сьогодення. *Вчені зап. Тавр. нац. ун-ту імені В. І. Вернадського. Серія: Істор. науки*. 2025. Т. 36(75). № 1. С. 174–182.
- Чисельність населення на 1 грудня 2013 року. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ds/kn/kn_u/kn1213_u.html (дата звернення: 15.01.2026).
- Шульга О. Асиміляція етнічна. *Енциклопедія Сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-44437> (дата звернення: 15.01.2026).
- Янковський О., Щетина Ю. «Насильницьке розбавлення»: як Росія міняє етнічний склад населення на захоплених територіях. URL: <https://bit.ly/4vc8I17> (дата звернення: 15.01.2026).
- Ярема О. Росіяни завозять у бібліотеки ТОТ свої книжки замість вилучених українських. URL: <https://bit.ly/4e84wscq> (дата звернення: 15.01.2026).
- Ярмоленко М. Мовна політика УРСР у 40–80-х рр. XX століття. *Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. Вип. 3(65). С. 365–377.
- Bring Kids Back UA. URL: <https://childrenofwar.gov.ua/> (дата звернення: 15.01.2026).
- Crystal D. Language Death. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 198 p.
- DeepState: За 2025 рік РФ окупувала понад 4000 км² української території. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2026/01/01/8014292/> (дата звернення: 15.01.2026).
- Lytvynenko O. Historical politics as a tool of the ideological justification of Russian neo-imperialism *Journal of Geography, Politics and Society*. 2022. N 12 (S1). P. 23–33.
- Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskyi O. Russia's War in Ukraine as a «War for Identity» and Appropriation of Cultural Tradition. *Ethics in Progress*. 2024. Vol. 15. N 1. P. 73–94.
- Moser M. Language policy in the temporarily occupied territories of Ukraine (2014–2025) 1. *Мовознавство*. 2025. № 6. С. 3–20.
- Skutnabb-Kangas T., Phillipson R. Linguicide. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Amsterdam : Pergamon Press, 1994. P. 2211–2212.
- Skutnabb-Kangas T. Minority education: from shame to struggle. Bristol : *Multilingual Matters*, 1988. 410 p.
- Thaden E. The Rise of Historicism in Russia. New York : Peter Lang, 1999. 374 p.
- United Nations General Assembly Situation of human rights in the temporarily occupied territories of Ukraine, including the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol. Report of the Secretary-General. URL: <https://bit.ly/4sZgLG9> (дата звернення: 15.01.2026).

Дата надходження до редакції: 24.12.2025

Дата надходження після рецензування: 13.01.2026

Дата затвердження редакцією: 28.05.2026

REFERENCES

- Azhniuk B. (2004). Linhvotsyd. *Ukrainska mova. Entsyklopediia*. Kyiv: «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana, 315–318. [In Ukrainian].
- Badiuk O., Shchetyna Y. Tulska, Sudoplatova, Dzerzhynskoho: v okupatsii pereimenovuiut vulytsi, zhyteli buntuuiut. URL: <https://bit.ly/4c93D0D> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Bez l'vovskogo shokolada, no eshche s ukrainskimi ukazatelyami. Kak «mova» ischezhet iz Donecka. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30307465.html> (last accessed: 15.01.2026). [In Russian].
- Borysiuk V. (2022). U Mariupoli okupanty zminiuiut tablychky na rosiiski. URL: <https://bit.ly/4c68pNT> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Bring Kids Back UA. URL: <https://childrenofwar.gov.ua/> (last accessed: 15.01.2026).
- Chekalenko L. (2025). Rusyfikatsiia ukraintsiiv: mynule yak dzerkalo sohodennia. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho*. Seriia: Istorychni nauky, 36(75), (1), 174–182. [In Ukrainian].
- Chyselnist naselennia na 1 hrudnia 2013 roku. (2013). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ds/kn/kn_u/kn1213_u.html (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Crystal D. (2000). *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DeepState: Za 2025 rik RF okupuvata ponad 4000 km² ukrainskoi terytorii. (2026). URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2026/01/01/8014292/> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Dziuba I. (1998). *Internatsionalizm chy rusyfikatsiia?* Kyiv: KM Academia. [In Ukrainian].
- Holovko V. (2021a). Nekonstytutsiinyi Krymskyi referendum 16 bereznia 2014. *Entsyklopediia istorii Ukrainy: Dodatkovyi tom*. Kn. 1: A–Ya. Instytut istorii Ukrainy. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
- Holovko V. (2021b). Nekonstytutsiinyi referendumy v okremykh raionakh Donetskoi ta Luhanskoi oblasti u travni 2014. *Entsyklopediia istorii Ukrainy: Dodatkovyi tom*. Kn. 1: A–Ya. Instytut istorii Ukrainy. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
- Kak prokhodit integratsiia DNR, LNR, Zaporozhskoi i Khersonskoi oblasti v RF. URL: <https://tass.ru/info/17168389> (last accessed: 15.01.2026). [In Russian].
- Lechenko I., Berezanska I. (2022). Rusyfikatsiia yak odyn z metodiv znyschennia ukrainskoi identychnosti u 1970–1980 rr. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia*. Vol. 7(3), 85–106. [In Ukrainian].
- Lytvynenko O. (2022). Historical politics as a tool of the ideological justification of Russian neo-imperialism. *Journal of Geography, Politics and Society*, (12)(S1), 23–33.
- Maraieva V. (2025). Nasylnytska rusyfikatsiia: porushennia prav liudyny na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho*. Seriia: Istorychni nauky. Vol. 36(75), (3), 80–87. [In Ukrainian].
- Medialandshaft na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy: zvit Tsentru doslidzhen «Detektora media» ta Centre for Information Resilience. (2024). URL: <https://bit.ly/3QpStSB> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Medinskii V., Torkunov A. (2024). *Istoriya. Istoriya Rossii. 1945 god — nachalo XXI veka. 11 klass: bazovyi uroven'*. Moscow: Prosveshchenie. [In Russian].
- Medinskii V., Torkunov A. (2025). *Istoriya Rossii, XVI–XVII vv. 7 klass: uchebnik*. Moscow: Prosveshchenie. [In Russian].
- Miller A. (2002). Rusyfikatsiia: klassifitsirovat' i poniat'. *Ab Imperio*, (2), 133–148. [In Russian].
- Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskiy O. (2024). Russia's War in Ukraine as a «War for Identity» and Appropriation of Cultural Tradition. *Ethics in Progress*, Vol. 15(1), 73–94.

- Mokrushyn S. Mobilnyi vykhid z Krymu: chomu rosiiski operatory ne khochut obsluhovuvaty krymchan? URL: <https://bit.ly/4e74i5d> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Moser M. (2025). Language policy in the temporarily occupied territories of Ukraine (2014–2025). 1. *Movoznavstvo*, (6), 3–20.
- Movchan S., Sulialina M., Halai A. (2021). Osvitnie pole na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy (2014–2019 rr.). URL: <https://bit.ly/4mijLBB> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- MVD Ukrainy: Vse avtomobili s nomerami «DNR» i «LNR» budut zaderzhivat'. URL: <https://bit.ly/4vdbgXC> (last accessed: 15.01.2026). [In Russian].
- Obladateliami novykh pasportov RF stali 3,5 mln zhytelej Donbassa i Novorossii. URL: <https://www.interfax.ru/russia/1012090> (last accessed: 15.01.2026). [In Russian].
- Obmezhenia WhatsApp ta Telegram: yak Rosiia «vidokremluietsia vid mizhnarodnoho internetu». URL: <https://bit.ly/4c97UkH> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Ohliad shchodo obmezhenia funkcionuvannia ukraïnskoi movy na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh Ukrainy. URL: <https://bit.ly/487oXmf> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Patrikieieva N. «Heopolitychna sytuatsiia zminylas». Yak Rosiia povnistiu zaboroniaie ukraïnsku movu v shkolakh okupovanykh rehioniv. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cev0en0wnlpo> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Propozytsiia, vid yakoi vazhko vidmovytys — pro prymusovu pasportyzatsiiu v okupovanomu Krymu. URL <https://bit.ly/4caIraK> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Putin i Kirienko zastavili rosiïskie regiony vzyat' «shefstvo» nad gorodami i rayonami Donbassa. (2022). URL: <https://bit.ly/4tsAZOZ> (last accessed: 15.01.2026). [In Russian].
- Rosiia prymusovo mobilizovala 46 tysiach 327 ukraïntsiiv iz tymchasovo okupovanykh terytorii. URL: <https://bit.ly/48kx2Ut> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Shulha O. Asymiliatsiia etnichna. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. URL: <https://esu.com.ua/article-44437> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Skutnabb-Kangas T. (1988). *Minority education: from shame to struggle*. Bristol: Multilingual Matters.
- Skutnabb-Kangas T., Phillipson R. (1994). *Linguicide. The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Amsterdam: Pergamon Press, 2211–2212.
- Sotni tysiach rosiian pereikhaly na okupovani terytorii Ukrainy: pokazovi pryklady kolonizatsii. URL: <https://bit.ly/3OcZpqt> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Terorystychnе uhrupovannia «LNR» stvorylo spysok knyzhok «ekstremistskoi literatury». URL: <https://bit.ly/4vc6FtX> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Thaden E. (1999). *The Rise of Historicism in Russia*. New York: Peter Lang.
- Tymoshenko Y. Yakym ye zakonodavstvo okupovanykh terytorii Donbasu? URL: <https://archive.khpg.org/1469869560> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Ukaz glavy doneckoj narodnoj respubliki. URL: <https://bit.ly/3NPYZwF> (last accessed: 15.01.2026). [In Russian].
- United Nations General Assembly. *Situation of human rights in the temporarily occupied territories of Ukraine, including the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol. Report of the Secretary-General*. URL: <https://bit.ly/4sZgLG9> (last accessed: 15.01.2026).
- Vasin M. (2018). Svoboda virospovidannia pid prysilom: rosiïskyi teror na okupovanykh terytoriiakh Skhidnoi Ukrainy. URL: <https://irf.in.ua/files/publications/2018.10.24-IRF-Report-UKR.pdf> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Viktorova Y. Bloh z Luhanska: yak pratsiue mobilnyi zviazok u «respublitsi». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-from-lugansk-42777143> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].

- Vorobiova A. (2024). Analytychnyi zvit «Polityka Rosii shchodo znyshchennia identychnosti ditei na TOT Ukrainy: pidsumky 2024 roku». URL: <https://bit.ly/3QaAkDz> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Vyhodne i prazdnichnye dni v 2018 godu. (2017). URL: <https://bit.ly/4tzVdGN> (last accessed: 15.01.2026). [In Russian].
- Yankovskiy O., Shchetyna Yu. «Nasylnytske rozbavleniia»: yak Rosiia miniaie etnichnyi sklad naselennia na zakhoplenykh terytoriakh. URL: <https://bit.ly/4vc8I17> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Yarema O. (2024). Rosiany zavoziat u biblioteku TOT svoi knyzhky zamist vyluchenykh ukrainskykh. URL: <https://bit.ly/4e84wcq> (last accessed: 15.01.2026). [In Ukrainian].
- Yarmolenko M. (2013). Movna polityka URSR u 40–80 rr. XX stolittia. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 3(65), 365–377. [In Ukrainian].

Received: 24.12.2025

Received in revised form: 13.01.2026

Accepted: 28.05.2026

Les BELEY

O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine
4 Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine

E-mail: Beley@nas.gov.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4094-6418>

RUSSIAN ASSIMILATIVE PRACTICES IN THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE (2014–2026): THE LINGUISTIC-CULTURAL DIMENSION

The article offers a comprehensive analysis of Russian assimilative practices in the occupied territories of Ukraine from the onset of Russia's armed aggression in 2014 to the end of 2025, with a particular focus on the linguistic and cultural dimension. The study conceptualizes assimilation as a systemic policy of the aggressor aimed at transforming the identity of the local population, dismantling the Ukrainian linguistic and cultural space, and legitimizing the occupation through the imposition of imperial narratives.

The study examines various sociolinguistic parameters, including language policy in the fields of education, media, libraries, the linguistic landscape, etc. The article demonstrates that assimilative processes in the occupied territories are neither spontaneous nor neutral; rather, they are implemented through a deliberate combination of institutional, legal, educational, media, and symbolic practices.

Special attention is paid to the role of language as a key instrument of domination and a marker of power. The study analyzes the mechanisms through which the Ukrainian language is displaced from the public sphere, the education system, the media, and administrative governance, as well as the creation of conditions leading to the erosion of bilingualism and the transition to de facto monolingualism in favor of Russian. It is shown that the language policy of the occupation authorities is closely intertwined with cultural violence, the rewriting of historical memory, the discrediting of Ukrainian identity, and the eradication of alternative forms of self-identification.

The study is based on open-source data from human rights organizations, analytical reports, regulatory documents of occupation administrations, media materials, and eyewitness accounts. The article substantiates the argument that Russian assimilative practices are colonial in nature and are aimed not only at maintaining immediate control over the occupied territories but also at their long-term integration.

Keywords: Russification, ethnic assimilation, re-assimilation, linguicide, language policy.